

Catherine van Beuningen
Hogeschool van Amsterdam
Contact: c.g.van.beuningen@hva.nl

Kansrijk omgaan met meertaligheid in onderwijspraktijk en opleiding

1. Inleiding

Steeds meer leerlingen groeien op in een omgeving waar meer dan één taal en/of taalvariëteit wordt gesproken (thuis, school, sportclub, etc.). Denk daarbij niet alleen aan het gebruik van verschillende landstalen, maar ook van regionale talen, straattaal, gebarentaal, chattaal, etc. Bovendien leren alle leerlingen op school nieuwe registers (of 'vaktalen') én vreemde talen. Dat betekent dat alle leerlingen in feite meertalig zijn: iedereen ontwikkelt een persoonlijk repertoire aan talen, taalvarianten en/of registers, afhankelijk van de situaties waarin hij terechtkomt en de contexten waarin hij moet functioneren (o.a. Delarue 2018).

Hoewel theorie en onderzoek wijzen op de voordelen van het erkennen en benutten van de meertalige bagage die leerlingen meebrengen, staan er in de onderwijspraktijk 'hekjes' om talen. Ten eerste worden andere thuistalen dan het (Standaard)Nederlands vaak liever buiten de schoolmuren gehouden, vanuit het idee dat ze eerder een belemmering voor schoolsucces zijn dan een verrijking. Ten tweede wordt in het talenonderwijs nog te weinig doelgericht voortgebouwd op al aanwezige kennis van andere (thuis- en/of vreemde) talen. Ook systematische aandacht voor het ontwikkelen van een open houding ten aanzien van taaldiversiteit is nog geen vanzelfsprekendheid.

In deze bijdrage staan we onder andere stil bij de volgende vragen:

- Welke kansen laten we liggen in de huidige eentalige benadering?
- Hoe kun je, als docent Nederlands (in opleiding), de talige rijkdom die in je klas aanwezig is positief en doelgericht benaderen?
- Hoe kunnen lerarenopleidingen hun studenten de kennis en handvatten bieden die ze daarvoor nodig hebben?

2. Waarom meertaligheid aandacht verdient in het (talen)onderwijs

Wanneer we in het onderwijs weg bewegen van de huidige eentalige focus, en meertaligheid meer (expliciete) aandacht geven, levert dat zowel sociaal-emotionele als cognitieve voordelen op. Ten eerste is het voor de persoonsvorming van leerlingen met andere thuistalen dan de schooltaal van belang dat op school positief wordt omgegaan met die talen, omdat de talen die je spreekt onderdeel uitmaken van je identiteit. Wanneer de taalachtergrond van leerlingen genegeerd of negatief benaderd wordt, kan dat hun welbevinden, identiteitsontwikkeling en leerprestaties in de weg staan (o.a. Van Avermaet 2015). Een positieve omgang met de talige diversiteit op school en in de klas draagt bovendien bij aan de socialisatie van alle leerlingen. Door de talige repertoires die leerlingen meebrengen te (v)erkennen en waarderen, ontwikkelen zij bewustzijn en begrip ten aanzien van de aanwezige taaldiversiteit en de verschillende culturen en perspectieven die daarmee samenhangen. Zo stimuleer je sociale cohesie in de klas en bereid je leerlingen voor op een maatschappij waarin talige en culturele diversiteit een feit is. Ten derde kan het doelgericht aanspreken van de meertalige repertoires waarover leerlingen beschikken een impuls geven aan hun (taal)leerproces (kwalificatie). Door leerlingen bijvoorbeeld expliciet te stimuleren om voort te bouwen op de taalkennis die ze al hebben of door hen overeenkomsten en verschillen te laten analyseren tussen de verschillende talen die ze spreken en/of leren, ondersteun je de ontwikkeling van hun taalvaardigheid en taalbewustzijn (o.a. Duarte & Günther-Van der Meij 2018). Met kleine ingrepen in je lesprogramma kan je al veel bereiken. In Figuur 1 worden enkele flexibel inzetbare lessuggesties beschreven waarmee je recht kunt doen aan de talige rijkdom in je klas.

- Laat leerlingen een taalportret maken (zie bijvoorbeeld: <http://3mproject.nl/assets/activiteit-taalportretten.pdf>).
- Inventariseer (bijvoorbeeld naar aanleiding van een taalportretactiviteit) welke talen er binnen de klas allemaal gesproken worden en voer een gesprek over meertaligheid (bijvoorbeeld: Wie beschouwt zichzelf als één-/meertalig? Waarom? Zien leerlingen meertaligheid als een kans of als een hindernis? Waarom? Etc.).
- Laat leerlingen al hun talige bagage benutten door hen een meertalig gedicht te laten schrijven.
- Laat leerlingen een klein onderzoekje doen naar grammaticale verschillen tussen het Nederlands en hun thuistaal.
- Laat leerlingen het '(meer)talige landschap' (vergelijk '*linguistic landscape*') rondom de school in kaart brengen (zie bijvoorbeeld: http://www.holi-frysk.nl/assets/4_presentatie_linguistic_landscape_nl_isk.pdf).

Figuur 1 – Voorbeelden van meertalige lesactiviteiten (ontleend aan: Van Beuningen & Polišínská 2020).

Uit verkenningen van de huidige onderwijspraktijk blijkt echter dat talendocenten nog weinig gebruik maken van dergelijke meertalige werkvormen en strategieën. Dat komt enerzijds doordat ze daartoe de concrete handvatten missen, maar ook door wijdverbreide misvattingen ten aanzien van meertaligheid – bijvoorbeeld dat het spreken van een andere thuistaal de verwerving van het Nederlands in de weg zou staan (Van Beuningen & Polišíenská 2019).

Dat veel (toekomstige) docenten handelingsverlegenheid ervaren en kennis ten aanzien van meertaligheid missen, is niet verwonderlijk. In lerarenopleidingen wordt vooralsnog weinig systematische aandacht besteed aan de ontwikkeling van de houdingen, de kennis en de vaardigheden die nodig zijn om de meertalige repertoires van leerlingen te valoriseren (Van Beuningen & Polišíenská, in voorbereiding; De Jong 2021). In het vervolg van deze bijdrage staan we daarom stil bij de vraag hoe lerarenopleidingen de meertalige handschoen kunnen opnemen.

3. Ruimte voor meertaligheid in de lerarenopleiding

Lerarenopleidingen zijn belangrijke schakels tussen toekomstige leraren en hun leerlingen. Wanneer we in het (talen)onderwijs een omslag willen realiseren van een eentalig naar een meertalig model, is het daarom van belang dat het thema meertaligheid stevig verankerd wordt in opleidingscurricula. Daarbij kunnen onderstaande bouwstenen richtinggevend zijn:

1. *Laat studenten kennis nemen van wetenschappelijk onderbouwde inzichten.* Veel docenten (in opleiding) stellen zich, vanuit bezorgdheid of onwetendheid, vragen over de rol die meertaligheid moet/kan spelen in hun onderwijs. Inzichten vanuit wetenschappelijk onderzoek over meertalige ontwikkeling en meertalig leren helpen om bestaande vragen en misconcepties over meertaligheid weg te nemen.
2. *Laat studenten zicht ontwikkelen op hun onderliggende ‘belief systems’.* Door een dialoog te voeren over overtuigingen, kennis, attitudes en denkgewoonten krijgen docenten zicht op hun eigen ‘belief systems’ rondom meertaligheid. Deze zijn meestal alleen impliciet aanwezig, maar zijn wel sterk bepalend in het denken en handelen van docenten.
3. *Laat studenten meertalige activiteiten uitproberen in de klas.* Het is belangrijk dat docenten (in opleiding) weten hoe inzichten uit theorie en onderzoek zich laten vertalen naar hun praktijk. Het uitproberen van aangereikte meertalige lesactiviteiten laat hen ervaren hoe zulke activiteiten een bijdrage kunnen leveren aan het creëren van een motiverende, inclusieve leeromgeving.
4. *Laat studenten materiaal aanpassen en/of ontwerpen:* Het is belangrijk dat studen-

ten nadenken over manieren waarop een meertalige aanpak kan bijdragen aan het behalen van eigen, specifieke vakdoelen, aan het welbevinden van hun eigen leerlingen, etc. Zelf meertalige activiteiten (her)ontwerpen voor de eigen specifieke context versterkt de motivatie en betrokkenheid bij de thematiek.

5. *Laat studenten gezamenlijk reflecteren op (ontwikkeling in) eigen houdingen, kennis en vaardigheden.* Studenten gestructureerd en gezamenlijk laten reflecteren op de manier waarop ze in hun klassen omgaan met meertaligheid, op hun successen en op de groei die ze daarin doormaken, maar ook op de vragen en hindernissen die ze tegenkomen, zorgt voor verdieping in het leren.

Omdat we, als opleiders, een voorbeeldfunctie vervullen, verdient een positieve en bewuste benadering van meertaligheid niet alleen aandacht in het curriculum, maar ook een plek in de opleidingsdidactiek. Verken met studenten bijvoorbeeld de talige diversiteit in de groep, laat hen nadenken en vertellen over de rol die verschillende talen spelen in hun leven of bespreek hoe zij hun meertalige bagage zouden kunnen benutten ten bate van hun opleiding en/of (toekomstig) beroep.

Referenties

- De Jong, K. (2021). 'Meertaligheid in het hoger onderwijs: Een inventarisatie naar de attitudes van docenten aan eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen Nederlands ten opzichte van meertaligheid'. Enschede/Groningen: SLO/Rijksuniversiteit Groningen. [stageverslag].
- Delarue, S. (2018). "Tien cruciale inzichten over meertaligheid en taalverwerving". Online raadpleegbaar op: <https://www.neerlandistiek.nl/2018/04/10-cruciale-inzichten-over-meertaligheid-en-taalverwerving/>.
- Duarte, J. & M. Günther-Van der Meij (2018). "A holistic model for multilingualism in education". In: *EuroAmerican Journal of Applied Linguistics and Languages*, 5 (2), p. 24-43.
- Van Avermaet, P. (2015). "Waarom zijn we bang voor meertaligheid?". In: *Levende Talen Magazine*, 102 (7), p. 6-10.
- Van Beuningen, C. & D. Polišenská (2019). "Meertaligheid in het voortgezet onderwijs: Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken van talendocenten". In: *Levende Talen Tijdschrift*, 20 (4), p. 25-36.
- Van Beuningen, C. & D. Polišenská (2020). "Durf meer met meertaligheid". In: *Levende Talen Magazine*, 107 (7), p. 10-14.
- Van Beuningen, C. & D. Polišenská (in voorbereiding). "Meertaligheid in de lerarenopleiding: Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken in tweedegraads lerarenopleidingen Nederlands, Fries en vreemde talen".